

The background of the entire page is a close-up photograph of several hands holding light blue puzzle pieces. The puzzle pieces are arranged in a way that they seem to be coming together, with some pieces already connected and others being held up. The background behind the puzzle pieces is a soft, out-of-focus green, suggesting a natural setting like grass or foliage. The overall composition is clean and modern, with a focus on the concept of 'puzzle' or 'fitting pieces together'.

armoedebestrijding in de wijk: het lokale samenspel

LSA
bewoners

Inleiding

Ook LSA bewoners ziet dat armoede toeneemt waardoor het voor steeds meer mensen lastiger wordt om rond te komen en mee te doen in de samenleving. Bewonersinitiatieven spelen in veel buurten en wijken een cruciale rol in het bestrijden van deze armoede doordat ze allerlei activiteiten organiseren die mensen uit hun isolement halen en helpen te overleven. Daarom heeft LSA bewoners binnen het project Dicht de Kloof, een deelproject Armoedebestrijding in de wijk georganiseerd.

Bewoners- en maatschappelijke initiatieven zijn op allerlei manieren bezig met het verzachten en bestrijden van armoede in hun wijk:

- symptoombestrijding (verzachten van de problemen in de dagelijkse strijd van mensen om te overleven) -> denk bijvoorbeeld aan voedselbanken, aanschuifmaaltijden weggeefwinkels, formulierenbrigade, energietransitie etc.
- Systeemverandering (maken van een beter en langdurig sociaal economisch perspectief, waarbij wordt uitgegaan van de behoeftes en talenten vanuit de bewoners zelf -> denk bijvoorbeeld aan digitale, sociale en arbeidsvaardigheden leren vanuit een beschermde positie, sporten, huiswerkbegeleiding etc.

Initiatieven werken hierbij vooral aan bonding én bridging. Daarnaast liggen kansen bij linking:

- **Bonding:** het verbinden van mensen binnen de eigen groep van mensen die zich in elkaar herkennen (bijv. qua religie, leefstijl, migratie-achtergrond etc.).
- **Bridging:** het leggen van contacten buiten de eigen groep om zo de groep te verrijken met nieuwe assets en inzichten van anderen, buiten de eigen kring.
- **Linking:** goed de weg kunnen vinden in het land van instituties om zo de systeemwereld van instituties als overheden en welzijnsorganisaties te doorzien én hun meerwaarde te benutten.

Waar **bonding** vooral nodig is om als initiatief kwetsbare wijkbewoners te bereiken en **bridging** de doelgroep kan verbreden en het initiatief nog waardevoller maakt, helpt **linking** om de instituties in de wijk beter te benutten voor de behoeftes en ambities van je initiatief, waarmee de continuïteit van het initiatief beter is geborgd.

Het LSA-project Armoedebestrijding in de wijk kent een opbouw in twee stappen:

een eerste bijeenkomst met uitsluitend initiatiefnemers (ondersteund door LSA en een armoede-expert), gevolgd door een tweede bijeenkomst over het samenspel tussen initiatieven, ervarings-deskundigen, wijkprofessionals en andere betrokkenen.

1e bijeenkomst: armoede-initiatieven aan het woord

In de eerste bijeenkomst op woensdag 13 december 2023 spraken vertegenwoordigers van zes initiatieven, Lisbeth Verharen (HAN-lector sociale kwaliteit in de wijk) en Vincent & Conny van LSA bewoners over de rol van bewoners bij armoedebestrijding. Allereerst gaven deelnemers hun associaties bij armoedebestrijding aan:

De zes initiatieven combineren zowel bonding en bridging, als symptoombestrijding en systeemverandering met elkaar: zowel binnen als buiten de eigen groep worden mensen ondersteund die te maken hebben met (isolatie voortkomend uit) armoede. De meeste van deze initiatieven zoeken actief zelf de samenwerking op met andere initiatieven in de wijk en hebben contact met formele partijen (instituten). Allen zien het belang van linking om hun initiatief te versterken en de continuïteit te borgen.

Het gesprek vond plaats a.d.h.v. de volgende vragen in de groene kaders lees je de belangrijkste inzichten

- welke armoede zie jij in de wijk?
- hoe bereik jij mensen?
- hoe vergroot je de kring van vrijwilligers en deelnemers?
- met welke organisaties werken jullie samen?
- waar loop je evt. tegenaan in de samenwerking?
- welke oplossingen zie je hiervoor?
- wat heb je nodig van instituten in de wijk?

Bewonersinitiatieven die bezig zijn met armoedebestrijding, doen zoveel meer dan dat:

ze zorgen voor een ontmoetingsplek en een veilige omgeving, halen mensen uit hun isolement, zorgen voor zelfvertrouwen en een persoonlijke vertrouwensband. En nemen zo een unieke positie in bij armoedebestrijding in de wijk.

Laten we als gemeenschap vooral de kracht van bewonersinitiatieven erkennen en gebruiken:

werken vanuit persoonlijke drive met en door de mensen die zelf geraakt worden door armoede, maakt een initiatief zoveel krachtiger en toegankelijker. Het is belangrijk dat ook overheden en andere instituten in de wijk deze erkenning geven en desgevraagd ondersteuning bieden in welke vorm dan ook.

De samenwerking met formele instituten in de wijk gaat niet altijd vanzelf:

waar het ene initiatief moeiteloos samenwerkt, geeft het andere initiatief aan zich niet gehoord te voelen en telkens tegen een muur aan te lopen. Met alle frustraties vandien.

Samenwerken met andere activiteiten en initiatieven is belangrijk:

gebruik maken van elkaars expertises en ervaringen, verhoogt het effect van alle initiatieven.

Voor initiatieven is samenwerking met formele partijen in de wijk erg belangrijk:

steun via het krijgen van faciliteiten en/of (financiële) middelen versterkt de kwaliteit van activiteiten, borgt de continuïteit en doelgroepen worden (nog beter) bereikt.

2e bijeenkomst: het samenspel initiatieven met formele instituten

De tweede bijeenkomst vond plaats op 17 januari 2024 in Podium Oost in Utrecht en telde 35 deelnemers: een mooie mix van initiatiefnemers, ervaringsdeskundigen, wijkprofessionals en onderzoekers op het gebied van armoedebestrijding. Samen onderzochten ze de tweede stap in dit LSA-project: het onderlinge samenspel bij armoedebestrijding in de wijk.

Na een terugkoppeling van de opbrengsten van de eerste bijeenkomst door Vincent, deelde lector aan HAN-Hogeschoolen Arnhem-Nijmegen Lisbeth Verharen haar inzichten over de wisselwerking tussen sociale kwaliteit in de wijk en het voorkomen en bestrijden van armoede in de wijk. Sociale kwaliteit wordt daarbij gedefinieerd als 'de mogelijkheden voor burgers om mee te doen en volwaardig deel te nemen aan het sociale en economische leven, onder condities die hun welbevinden en individuele potenties stimuleren'. Dit begrip 'sociale kwaliteit' kan helpend en verbindend zijn bij het gesprek over armoede in de wijk.

Bewonersinitiatieven, armoedebestrijding en sociale kwaliteit

Armoede belemmert
sociale kwaliteit

Werken aan
sociale kwaliteit om
armoede te bestrijden

- Een eerste voorwaarde om als bewoner volwaardig mee te kunnen doen aan onze samenleving is sociaal-economische bestaanszekerheid nodig: de basis moet op orde zijn. Voor sociale kwaliteit is echter meer nodig dan deze bestaanszekerheid alleen: ook toegang hebben tot, verbindingen tussen mensen en ruimte voor persoonlijke ontwikkeling spelen een grote rol.
- Een tweede voorwaarde om mee te kunnen doen in onze samenleving is sociale inclusie: toegang hebben tot activiteiten, voorzieningen, organisaties en systemen. Onvoldoende toegang, oftewel onvoldoende inclusie, is één van de redenen waarom we armoede hebben in ons land. Bewonersinitiatieven functioneren vaak als wegwijzers die mensen met raad en daad bijstaan om de weg tot al deze activiteiten te vinden. Vaak doen zij dat op basis van eigen ervaringen. Zij kunnen de ogen en oren van organisaties zijn zodat deze de toegang tot hun activiteiten en voorzieningen kunnen verbeteren.
- Een derde voorwaarde is sociale cohesie: als mensen het gevoel hebben (h)erkend te worden, écht hun verhaal kunnen doen, ontstaat voor hen een nieuw perspectief door nieuwe contacten/verbindingen waardoor zij makkelijker uit hun isolement kunnen komen. Daarnaast zijn ook verbindingen tussen initiatieven en instituten essentieel.
- Een vierde voorwaarde is sociale empowerment: mensen krijgen de ruimte om zich te ontwikkelen en te kunnen zijn, wie ze zelf graag willen zijn.

Bewonersinitiatieven, armoedebestrijding en sociale kwaliteit.

Leg met “de taal van” sociale kwaliteit uit hoe je bijdraagt aan armoedebestrijding

Ontdek je aanknopingspunten om (samen met anderen) te werken aan armoedebestrijding

Basis op orde

Toegang

Verbindingen

Ontwikkeling

Deze vier voorwaarden om te komen tot sociale kwaliteit in de wijk, werken in elkaars verlengde en versterken elkaar. Lisbeth ziet dat juist bewonersinitiatieven zich veelal met alle vier aspecten in hun onderlinge samenhang (integraal) bezighouden; zij dragen bij aan het bieden van een sterkere basis, meer toegang, nieuwe verbindingen én ruimte voor persoonlijke ontwikkeling voor kwetsbare wijkbewoners. En spelen zo een essentiële rol bij het voorkomen en bestrijden van armoede in de wijk. Maar bewonersinitiatieven kunnen dit natuurlijk niet alleen. Armoedebestrijding vraagt om een sterk samenspel tussen alle informele en formele actoren, tussen leefwereld én systeemwereld. In de praktijk blijkt deze samenwerking tussen initiatieven en instituties niet altijd vanzelfsprekend. Het is vaak lastig om elkaar goed te begrijpen, vooral ook omdat een gemeenschappelijk taal ontbreekt. In de leefwereld worden nu eenmaal andere woorden gebruikt dan de gangbare termen in de systeemwereld. De vier invalshoeken basis op orde (bestaanszekerheid), toegang (sociale inclusie), verbindingen (sociale cohesie) en persoonlijke ontwikkeling (sociale empowerment) bieden wellicht handvaten voor een levendige samenwerking, om samen armoede in de wijk aan te pakken.

Riet Duykers ([Stichting de Buitenwacht Dordrecht](#)), René de Cock (Buurtkeuken Slotermeer) en Anita Stuts (Steun je Medemens Loppersum) vertelden over hun initiatieven: wat zij doen, hoe zij bijdragen aan armoedebestrijding, wat werkt en ook: wat juist belemmert. Zij voelen zich niet zozeer ridders in armoedebestrijding, maar veeleer mede-wijkbewoners die willen bijdragen aan een hogere sociale kwaliteit in hun wijk: zodat bewoners weer kunnen meedoen, uit hun isolement komen en zichzelf kunnen doorontwikkelen. De bewoners in hun initiatieven zien zij dan ook niet zozeer als doelgroep van hun initiatief, maar meer als deelnemers en partners: door zelf iets bij te dragen, krijgen deze mensen hun gevoel van eigenwaarde terug en voelen zij zich weer onderdeel van een gemeenschap. Het samenspel met gemeente en organisaties vinden alle drie initiatiefnemers belangrijk, maar de ervaringen hiermee lopen uiteen. Niet altijd gaat de samenwerking vanzelf en soms vervalt het gesprek in een discussie over rollen en verantwoordelijkheden. Het verhaal over sociale kwaliteit van Lisbeth Verharen wordt gezien als handig handvat om het gesprek met instituties beter aan te gaan.

De bijeenkomst kende een bont gezelschap van deelnemers: afkomstig uit het gehele land, verbonden aan initiatieven én instituties, zelf ervaringsdeskundige of werkend bij welzijn, gemeenten, kunstcollectieven en onderwijs. Deelnemers uit zowel de leefwereld als de systeemwereld dus. Met elkaar bieden zij een enorme bak aan kennis en ervaringen, die zij in gemixte deelgroepen met elkaar deelden.

Al met al een zinvolle bijeenkomst waarin nieuwe contacten zijn gelegd, ervaringen zijn gedeeld en deelnemers samen tot een aantal lessen komen voor lokale samenwerking bij armoedebestrijding:

- Armoede heeft sterk de neiging om langdurig en chronisch te zijn en vraagt om vaste gezichten, genoeg tijd en een flinke portie doorzettingsvermogen, zodat het samenspel de kans krijgt om ook een echt samenspel te worden met partners die elkaar versterken.
- Armoedebestrijding kun je als initiatief niet in je eentje. Betrek ook ambtenaren en wijkprofessionals bij je initiatief, bijvoorbeeld door hen regelmatig bij te praten en/of je locatie aan te bieden als vergaderruimte. Of vraag zelf hun hulp om te sparren of bij het aanvragen van vergunningen of fondsenwerving. Versterk elkaar.
- Geef als initiatief duidelijk je grenzen aan tussen wat je kunt doen en ook: wat je niet kunt doen. Zoek partners in de wijk en werk samen met andersoortige initiatieven in de wijk. Armoede is helaas zo veelomvattend, dat onderlinge concurrentie tussen initiatieven niet nodig en zeker ook niet wenselijk is. Denk in kansen.
- Maak gebruik van ervaringsdeskundigheid: zij die zelf in een armoede-situatie zitten of daaruit zijn gekomen, hebben vaak een geheel eigen perspectief op (de gevolgen van) armoede. Geen enkel verhaal is daarbij hetzelfde. Praat niet over maar met mensen.
- Zoek je financiële middelen niet alleen in de publieke sector, uit het vaak toch al overbelaste welzijnsbudget. Richt je ook op lokale ondernemingen, crowdfunding en/of (regionale) fondsen in de private sector.
- Maak gebruik van kunst en cultuur: kunst verbindt mensen en geeft hen de mogelijkheid om op geheel eigen wijze hun verhaal te vertellen. Zoek kunstenaarscollectieven op en bied je locatie aan voor activiteiten.

Tot slot benadrukt lector Lisbeth Verharen het belang van ontmoetingen zoals deze LSA-bijeenkomst, waar expertise vanuit velerlei perspectieven wordt gedeeld en nieuwe verbindingen worden gelegd. Sociale empowerment in de praktijk, waarmee gewerkt wordt aan een hogere sociale kwaliteit. Lisbeth heeft tijdens de bijeenkomst allerlei parallele processen gezien: de ervaringen die ervaringsdeskundigen met armoede inbrengen zoals het gevoel van uitgesloten worden en niet mee kunnen doen met de samenleving, diezelfde ervaringen hoort zij ook terug van bewonersinitiatieven: zij hebben het gevoel dat zij niet worden meegenomen in planvorming en uitvoeringsprogramma's en dat zij onvoldoende worden gehoord en gezien. Dát heeft gevolgen voor het aangaan van sociale verbindingen met instituties en voor het toegang vinden tot beschikbare faciliteiten of fondsen. Lisbeth Verharen: "Samenwerken betekent niet dat initiatieven en instituten alles persé sámen moeten doen. Maar wél dat alle betrokkenen verbindingen blijven zoeken en elkaar ook de ruimte geven om die dingen te kunnen doen waar ze als initiatief, kunstcollectief, welzijnsorganisatie of gemeente sterk in zijn. Dat kost tijd en moeite, maar alleen een levendig samenspel tussen leefwereld en systeemwereld kan de sociale kwaliteit in een wijk verhogen en bestaande armoede bestrijden."

**En bij die oproep tot samenwerking sluiten we
ons als LSA bewoners graag aan!**

Bijlage: Aanvullende tips uit onderzoek

Gemeente Groningen: Hoe ondersteun je als gemeente bewonersinitiatieven in wijk en buurt[1]

- Laat als gemeente informele partijen in de wijk meedenken over de opgaven als armoede in zorg en welzijn, op gelijkwaardig niveau met de professionals.
- Kies voor structureel financieren van deze informele partijen en waardeer hun integrale, domein-overstijgende aanpak.
- Breng ambtenaren weer meer de wijk in, zorg dat ze de informele partijen goed kennen en waar nodig kunnen inschakelen.
- Stimuleer partners uit de wijk tot het vormen van onderlinge netwerken en collectieven, zodat hun werk duurzamer en nog meer impact heeft.
- Borg de impact van de bewonersinitiatieven en buurtbedrijven door hen meerjarig te verzekeren van steun. Uit onderzoek blijkt dat dit al na 5 jaar (naast andere waardevolle opbrengsten, ook) financieel is terugverdiend.

Movisie: Werken aan bestaanszekerheid vanuit bewonersperspectief[2]

- Zonder ontmoetingsplekken gaat het niet: essentieel om verbindingen te leggen tussen bewoners.
- Aanwezigheid van een opbouwwerker (kwartiermaker, buurtverbinder, sociale verbinder, wijkcoach, gebiedsmakelaar) is belangrijk om contacten tussen bewoners te realiseren en aanwezige hulpbronnen (assets) in de wijk optimaal te benutten.
- Alle overbruggende contacten, hoe licht en zwak ook, zijn belangrijk.
- Door individuele personen verder te helpen, bereik je ook iets groters: wie één mens redt, redt de wereld! Focus op en ondersteun kleine initiatieven, die op het 1e oog weinig lijken voor te stellen, maar die wezenlijk zijn voor een groepje mensen.
- Grootouders en kinderen verbinden.
- Streef gedeeld eigenaarschap van bewoners, lokale overheid en maatschappelijke organisaties na ('ons project'), want die hebben de meeste kans van slagen.
- Wees reëel en verstoor aanwezige verbanden niet. Accepteer dat mensen graag onder gelijkgestemden verkeren. Zie inclusiviteit niet als 'iedereen bij elkaar moeten brengen', maar als 'niemand valt buiten de boot'.
- Samenlevingsopbouw kost tijd, geld en continuïteit en is een zaak van lange adem.

WRR-rapport Grip (2023): Gripdenken in relatie tot armoedebestrijding[3]

Armoede brengt veel onzekerheid met zich mee. Bewoners kunnen alleen omgaan met de grote onzekerheden die armoede met zich meebrengt, wanneer zij voldoende grip op hun leven ervaren. Uit onderzoek van de WRR blijkt dat als mensen veel onzekerheid en weinig grip ervaren, dat slecht uitpakt voor zowel individu als samenleving. Mensen die laag scoren op persoonlijke grip, zijn veel minder gelukkig en tevreden dan mensen die hoog scoren op persoonlijke grip. Ook hebben zij een slechtere gezondheid en overlijden zij gemiddeld eerder. Gebrek aan grip kan daarnaast leiden tot meer maatschappelijk onbehagen, gevoel van uitsluiting en wij-versus-zij denken.

Om armoede te bestrijden en bruisende wijken mogelijk te maken, moeten overheden niet alleen inzetten op het bieden van bestaanszekerheid, maar ook op het vergroten van de grip van burgers op hun leven. Bewoners moeten het gevoel hebben dat de dingen die zij belangrijk vinden in het leven (zoals bijv. een vaste baan, een betaalbare fijne woning, een rijk sociaal leven) voor hen daadwerkelijk bereikbaar zijn. En dat als bewoners die dingen eenmaal hebben bereikt, ze deze ook kunnen behouden, ook in tijden van tegenspoed. Dit vraagt naast voldoende inkomen bijvoorbeeld ook om goede toegang tot voorzieningen, scholing, onderwijs en arbeidsmarkt. En ook toegankelijke hulp bij (financiële) problemen zijn ook belangrijk. Net als invloed op en zeggenschap over de ontwikkeling van de eigen leefomgeving.

---

[1] Gemeente Groningen: impactanalyse wijkbedrijven en adviesrapport maatschappelijke initiatieven, 2023, Groningen.

[2] Movisie e.a.: Werken aan bestaanszekerheid: gemeenten aan de slag vanuit perspectief bewoners, 2022, Utrecht.

[3] WRR: Grip: het maatschappelijk belang van persoonlijke controle, 2023, Den Haag.

